

Husserl I

Petr Rezek

◆ bytový seminář, česky, vznik: 28. 11. 1983

◆ private seminar, Czech, origin: 28. 11. 1983

Husserl I [1983]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1983-11-28 Petr Rezek – Husserl I (1)_049Sez a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Tak, vážení přátelé. Chtěl bych nejprve vyložit osnovu svého dnešního výkladu a...

Jiný hlas: Promiň, já jsem, víte, v zimním období, ano, ano, drazí, víme, že jsme si pozvali hosta i několikrát byl, mockrát byl a všichni ho znáte. A někteří ho znáte i v téhle stránce. Klaním se.

Jiný hlas: Tak drazí přátelé, pojal jsem takovou myšlenku, že bych využil vaší trpělivosti a přednesl vám několik takových kapitol z Husserlovy *filosofie* a to speciálně jednu, o které jsem si myslel, že bychom mohli číst určité výňatky z textu, který byl do češtiny přeložen, a to jsou *Přednášky k fenomenologii vnitřního časového vědomí*. Ty vyšly jako skripta a dá se to z toho pohodlně okopírovat, to bych časem přinesl. Ale myslím si, že asi tak dvakrát, než bychom se k tomu dostali, bych měl přednést úvod a jeho první část bychom měli absolvovat dnes.

Vždycky bych ty výklady, případně i pak tu četbu, chtěl předeslat životopisnou skicou určitého období, pokud možno chronologicky pochopitelně. To znamená, dnes začneme od Husserlova narození, jak se správně na každou střední a od té výše počínaje vysokou školu sluší. Začneme tím, že Edmund Husserl se narodil toho a toho dne. Ale než k tomu ještě přistoupím, tak tady mám některé údaje, rodiče mám napsány plným jménem, Adolf Abrahám Husserl, obchodník s módním zbožím, prosím.

Chtěl bych vás postupně seznámit i s jeho životopisem, ke kterému se v poslední době vyvojily určité materiály, které myslím nejsou všeobecně známé. Takže bych pokaždé takovou čtvrthodinku věnoval tomu životopisu. Dnes tedy až do té doby, kdy Husserl ukončil nejen svá studia, ale byl promován na doktora v roce 87, to znamená, pokryjeme asi 28 roků hned naráz. A já právě chci dnes mluvit o jeho habilitačním spise převážně, o spise, který se jmenuje, teď vám řeknu jeho originální vydání, tak to bylo publikováno v roce 87, *Über den Begriff der Zahl. Psychologische Analysen*.

Takže takto musím vysvětlit, že bych pokaždé chtěl předeslat tu životopisnou skicu, poté by následovala vlastní část, nejprve výklady a pak snad od mé třetí návštěvy doufám četba. No a pak by byla diskuse, jenže tu četbu možná budeme dělat jiným způsobem, že to budeme číst třeba celou dobu. Ale i tam bych rád vždycky to nějak shrnul předem a podal určitý návrh, jak rozumět té pasáži, o které bychom, kterou bychom teprve četli.

Moje dnešní výklady začínají od počátku. Ještě bych vám snad měl říct nějakou úvodní formuli, proč vlastně byste mi svou přízeň měli věnovat, a měl bych tedy říct nějaké silné slovo, pokud jde o to navržené téma.

Myslím si, že bychom potom na těch textech mohli se pokusit sledovat jeden základní rys Husserlova myšlení, který bych nazval jeho vlastními slovy „myslet do konce“. Ono v češtině to moc hezky nezní, v němčině to je *zu Ende denken*. Husserl kdesi říká, že *zu Ende denken*, což v češtině někdy může znamenat jako „dokonce“, že někdo i dokonce myslí, se omlouvám, tak napište si *zu Ende denken*, že je to nejtěžší. A ty jeho přednášky o čase pocházejí z doby určitého obratu a bylo by prostě možné, domnívám se, že se nám to snad podaří nějak ukázat, tenhle jistý obrat, který je krokem v jeho pokusu myslet určitou, a každý velký *filosof* má jednu myšlenku, myslet jednu myšlenku až do konce.

Takto bych jako motto nebo cíl stanovil ten program těch několika večerů. A teď už bych obligátně začal, jak jsem vám řekl, chtěl bych trochu toho Husserla přiblížit plastičtějším portrétem. Husserl je pro nás zajímavý a dodává snad i trochu sebevědomí naší *filosofické* obci, že se totiž narodil na Moravě 8. 4. 1859 v Prostějově jako druhý ze čtyř dětí. Střední školy, tedy gymnázium, absolvoval převážně také na Moravě. Nejprve v Prostějově s krátkým přerušením ve Vídni a maturoval na gymnáziu v Olomouci, kde strávil několik let.

Zajímavé je, že Husserl byl špatným žákem. Učení ho nezajímalo a hrozilo mu vždycky propadnutí ke konci roku, ale pak nasadil všechn svůj um a v krátké době všechno dohnal, takže k nevoli profesorů musel být vždycky připuštěn do dalšího ročníku. Totéž se traduje o jeho maturitní zkoušce. Jako nejhorší student musel skládat zkoušky i ústní ze všech předmětů. Ovšem zase popsáním způsobem vše zvládl na

takové úrovni, že ředitel gymnázia hrdě panu radovi po provedených zkouškách řekl: „Toto je, pane rado, náš nejhorší žák.“

Jinak jeden anglický životopisec Husserla charakterizuje jako *a great sleepy head*, tedy jako ten, kdo vždycky v hodinách byl duchem nepřítomný, kdybychom to chtěli říci jemněji. Husserl sám vyprávěl doktoru Levinasovi příhodu z dětství, vidíte, jak to začíná být zajímavé, příhodu z dětství, které přisuzoval symbolický význam. To hlavně v těch dalších kapitolách jeho života uvidíte, že to byla osoba trápená nejrůznějšími pochybnostmi a že vlastně ty největší jeho myšlenkové výkony byly vždycky pokusem i sebe sama vyléčit. To uslyšíte v těch pozdějších. A tady je taková první vzpomínka, kdy Husserl vyprávěl s takovým...

Jiný hlas: smutným tónem, že když mu bylo, já nevím, kolik roků, jako chlapec dostal nůž, který nebyl ostrý, a tak ho Husserl začal brousit a brousil ho tak dlouho, až, jak zní v té příhodě, ostří zmizelo. Husserl ten příběh vyprávěl se smutným tónem a přisuzoval mu symbolický význam. Tak toto si zapamatujme, proč asi, když ho vyprávěl ve zralém věku, proč mu mohl ten symbolický význam přisuzovat. To budiž zatím takovou otázkou do budoucna.

Tak jak tedy říkám, mládí strávil s výjimkou jednoho roku, kdy byl na reálném gymnáziu ve Vídni, na Moravě ve školách. Maturoval v roce 76 v Olomouci za okolností, které jsem již zmínil. Druhá kapitola, kterou chci zmínit z jeho života, jsou studijní léta, která opět pro nás budou částečně z nacionálních důvodů zajímavá, protože z neetického nacionalismu, jak se vyjádřil, Husserla vyléčil T. G. Masaryk. Nejprve Husserl studoval v letech 67 až 83 semestry astronomii v Lipsku, kde navštěvoval i nejrůznější jiné přednášky, matematické, filosofické, z fyziky a tak dále. Roku 76 se setkává s T. G. Masarykem v Lipsku, se kterým se spřátelí. Masaryk se narodil v roce 50, tedy je starší a již doktorem filosofie. Pomáhá mu nejenom v onom překonání nacionalismu, je prostě jeho starší kolega, který je jeho přítelem a mentorem, jak se vyjádřil Husserl.

Poté v letech 78 až 81 šest semestrů v Berlíně. Ještě bych se vrátil k předchozí kapitole, že když uváděl, čím by se chtěl stát, tak k překvapení všech uváděl, že chce studovat astronomii, ale uváděl i práva a filosofii. Takže nejprve studoval astronomii a poté v Berlíně matematiku a filosofii, kde měl skvělé profesory, jsou to Weierstrass a Kronecker. Husserl se vyjádřil o tom, že od toho prvního jmenovaného získal *ethos* svého vědeckého snažení.

To je první bod, na který bych chtěl upozornit, protože celý život Husserl zdůrazňuje, že jeho filosofie chce být vědou, a to vědou v přísném slova smyslu. Musíme si uvědomit, že jako filosof nezačal. Tedy odkud měl zkušenost oné přísné vědy? Je vůbec možné ve filosofii onu představu přísné vědy získat? Není většina slavných filosofů vyškolená v nějakém vědeckém oboru? To dávám k obecné úvaze.

Není to totiž nepodstatné, to studium matematiky, jak uvidíte hned, až budeme pojednávat o prvních spisech. Takže Husserl zakončí na přání otce promoci ve Vídni v zimním semestru v roce 81 prací o variačním počtu, tedy matematickou prací. V roce 82 lze konstatovat jeho obrat k filosofii. Ve Vídni objevuje přednášky Brentanovy v roce 84.

To je druhý bod, na který bych chtěl klást důraz, protože ještě v roce 1932, tedy když mu bylo 73 let, řekl jedné studentce filosofie, která zaznamenala rozhovor, který s ním vedla, že bez Brentana by nenapsal jediné filosofické slovo. Cítuje sám sebe, že to napsal ve vzpomínkách před desetiletími, a dodává, že tato slova by chtěl podepsat ještě dnes. Setkání s Brentanem, na jehož přednášky nejprve přijde spíše ze zvědavosti, ho přesvědčí, že filosofie je také polem vážné práce.

Vidíte tu souvislost těch dvou bodů. Ten vědecký *ethos* má z vědy, ze speciální vědy, a pro filosofii se rozhoduje, nebo se rozhoduje pro Brentanovu filosofii, když totéž shledává v tom podniku, o kterém dosud zřejmě nebyl přesvědčen, že ho lze provádět tímto způsobem. To alespoň říká ve vzpomínkách na Brentana, že objevil, že filosofie může být polem vážné práce.

Tu svou práci o variačním počtu ani nevydal, myslel, že ji rozšíří, ale od roku 84 se začíná věnovat převážně filosofii nebo filosofickým otázkám matematiky. Doposlouchá v následujících dvou letech přednášky Brentanovy o logice, kterou vykládá na základě takzvané deskriptivní psychologie, a také

přednášky o fantazii, fantazmatu, počítku, tedy o ústředních tématech, o kterých u Husserla uslyšíme velmi brzy.

Vidím, že vaše pozornost již upadá, tak další zpestřující moment. Z roku 86 pochází obraz paní Brentanové, která namalovala Husserla. Brentano byl člověk, to by se také dalo na zvláštní kapitolu, on jí do toho malování pořád mluvil, pořád jí to předělával, ona to pak musela vždycky spravovat. V tom obraze, který se ovšem nedochoval, dochovala se pouze fotografie toho obrazu, se Husserl jeví způsobem, který prozrazuje obdiv a slibnou budoucnost v očích Brentana. Ostatní historii toho obrazu přešel. On to maloval sám.

Hejdánek: Brentano pak velice litoval, že se ten obraz zničil. Teď už nevím, co vám řeknu zajímavého, poněvadž jsme na konci naší etapy. Jsme v roce 87, kdy Husserl obhájí svou práci doktorskou v Halle a je ta práce publikována roku 87. Nejenom, že slouží jako práce doktorská, ale jako habilitační a od té doby – to bude naše další kapitola příště – jest soukromým docentem v Halle po dlouhou dobu. A až uslyšíte o byrokratických všelijakých překážkách, které Husserl musel překonat, tak uvidíte, že to vždycky bylo všelijaké. Ale to až příště. A teď co vám mám povídat dál? Teď už to nebude tak jednoduché. Tak co chcete slyšet? Já myslím, že bych mohl hovořit o tom spise, o tom spise... nebo bude přestávka?

Jiný hlas: Bude přestávka. Půl deváté, čtvrt hodiny. Půl deváté, jo? Dobře.

Hejdánek: Tak já bych vám vyložil takovou základní myšlenku toho spisu, který potom byl včleněn jako první část většího spisu Husserlova, druhého. Tohleto je asi dost nedostupná publikace *Philosophie der Arithmetik*. Já vždycky zapomenu, kdy tohleto vydal... 87 a tohle je 91, myslím, vydání. Já o tom asi se zmíním příště. Ten spisek má podtitul *Psychologické analýzy*. Já o něm chci mluvit proto, ne abych vám vykládal o všech Husserlových spisech, ale že si myslím, že by se na tom mohlo ukázat, v jaké míře Husserl při tom řešení vlastně takových, řekněme, speciálnějších otázek se o Brentana opřel, jak využil jeho základního objevu a jak ho tady aplikoval. Pokusím se vám pak budto dnes, nebo příště naznačit, že to tvrzení souhlasí, že bez Brentana by žádné slovo filosofické nemohl sepsat. Je totiž možné stanovit takové schéma té úvodní periody Husserlovy, která se tedy obvykle vyčerpává těmito dvěma spisky, a to jsem již naznačil v tom životopisném úvodu. Že tady existuje jakési východisko, tím východiskem je speciální věda matematika, a tím závěrem, cílem téhle etapy bude to, čemu se říká fenomenologie. To bude spis, který pak už můžeme zařadit do další nové kapitoly, *Logische Untersuchungen*. Ale to, co mezi těmito dvěma krajními body funguje jako takové prostředí, *médium*, je psychologie. A je to psychologie Brentanova. A já bych vám teď chtěl právě ukázat tento její prostředkující charakter. Tohleto schéma bych rád ještě trošičku popsal blíže, abych předešel jistému omylu, který může vzniknout, ale hlavně abych zdůraznil takový, až dá se říci, paradoxní charakter tohoto schématu. Protože uvědomme si, že tvrdíme, že psychologie, tedy věda o prožívání, má tady fungovat jako nějaký prostředník, přinejmenším, když to řekneme stručně z hlediska těch spisů, má pomoci řešit nějaké otázky matematiky nebo filosofické otázky matematiky. To přece musí vypadat nevěrohodně. Vždyť přece z našeho prožívání nelze vysvětlit cokoliv, co se týče takových útvarů, řekněme *soucen*, jako jsou matematické vztahy. Vždyť přece, souvisí platnost nějakého logického nebo matematického zákona, nějakého pravidla, souvisí s mým prožíváním? Se může přece každý zeptat. Vždyť přece ta věta o vyloučeném třetím nebo nějaká matematická poučka přece platí nezávisle na mém prožívání. Vždyť přece všechny tyto vědy se odjakživa vyznačují tím, že jejich předmět – když to v uvozovkách takhle označíme – že jejich téma, jejich předmět přece je něco, co nepomíjí, co je nečasové, co nezapadá, tak jako zapadají naše zážitky s časem. Když můj zážitek končí, tak kupodivu ona vymyšlená zase v uvozovkách poučka nebo objev s tím nezapadá, nekončí. Tedy jak je tohleto vůbec možné? A to je nejzákladnější otázka, před kterou Husserl musel stát a kterou také skutečně během té první periody, tedy v tom spisu *Logische Untersuchungen*, už má vyřešenu. Já jsem tu otázku formuloval: „Tak jak je to možné, když přece...“ Husserlova odpověď je – mějte to pořád na mysli, nebo přetočíme to k jeho východisku, k té matematické vědě. To je zřejmě něco, co ho poznamenalo navždy a co už nikdy nechtělo pustit. A teď hodlá aplikovat psychologii na problémy tohoto oboru. Jeho odpověď je tato – bude to odpověď jenom taková obecná zatím: prožívání, zážitek – o tom budu mluvit

hned podrobněji má strukturu, povahu, která je *a priori*. To znamená, ačkoli z prožívání – tak to už formuluji tu podle mého názoru, jak by on odpověděl – že ačkoli ono matematické, ono to, co matematiku dělá matematikou, z prožívání nevyvodíme – v čem prožívání jak pojaté, o tom hned všechno uslyšíme – tak přece je užitečné ono prožívání studovat, protože ono má určitou, určité stránky, určitou strukturu, která právě na kterou se nevztahuje ta námitka, kterou jsme před chvílí formulovali. V prožívání – a to je objev Brentanův, který on zde aplikoval – v prožívání existují zkrátka, řekněme tomu momenty či složky nebo struktura, která nemá ten charakter, který jsme popsali tím, když prožívání končí, tak zapadá i to, co je prožívané. Ano. Ale existují určité charakteristiky zážitku, prožitku, které mají povahu jinou. Zatím jsme řekli, že to je povaha *a priori*. Co to znamená? Tak zatím zůstaňme u této formulace, budeme pak slyšet ještě jiné. V tomto případě to znamená, že lze nalézt, že lze prožívání charakterizovat bez toho, že bych musel prohledat a prozkoumat všechny možné zážitky. Lze něco říci i o těch zážitcích, které teprve budou. To znamená, lze už v těch zážitcích, co máme, odkrýt něco, co platí i mimo tuto situaci, co nezapadá do času s tím zážitkem, který odezní. A takovéhle výzkumy právě prováděl Franz Brentano. Já ovšem si myslím, že bude napínavější, když to tady teď přeruším a vyložím vám ten Husserlův problém nejprve a pak teprve, co bude potřeba, vyložím o tom Brentanovi. Teď jsem vám jenom obecně vyložil, proč vůbec se mohl Husserl do toho svého podniku pomocí nějaké psychologie pustit. Zkrátka jednou větou, psychologie a onen ideální *a priori* charakter matematiky, logiky a podobných čistých, takzvaných věd se s psychologickým studiem nevyklučují, pokud ovšem budeme zážitky zkoumat specifickým způsobem. Teď bych mohl začít vykládat o tom Brentanovi, ale to by pak vypadalo, že vám tady vykládám o Brentanovi, tak já to tady teď takhle utnu a přejdeme k pojmu čísla. Pak se zase vrátíme k tomu. Je zatím z těchto mých... z těchto [nesrozumitelné]... tady zatím asi nemělo být co nejasné. Ale teď už prosím vás, když tak mě přerušete, kdybych se vyjadřoval nějak nesrozumitelně.

Když zbude čas, tak vám na závěr přednesu jako odměnu Husserlův výklad chybných teorií, které se týkají kolektivního spojení, kterému se teď budeme věnovat. Tak. Husserlovi jde o klasickou definici čísla, která je už u Eukleida, *Euklidés*... říkám to schválně řecky, jestli to najdu, ale asi ne. Já si myslím, že to, co vám teď budu vykládat, že to nemá jenom takový charakter historického nějakého úvodu, že to je téma zajímavé tady samo o sobě. Tady... tak Eukleidés v sedmé knize *Elementů* definuje číslo. Zvláštní kapitola je ta, proč si Husserl vybírá tuto definici. Ukazuje, že vlastně ji nikdo neopustil v nějakém radikálním smyslu z jeho současníků a vlastně ji uvádí jako své východisko, byť diskutuje, jak říkám, ještě některé další. Aby mohl definovat číslo, tak musí nejprve říct, co je jednotka, *monas*. A tak říká: *monas estin kath' hēn hekaston tōn ontōn hen legetai*. Doufám, že to správně přeložím, že jednotka je to, podle čeho se každá z věcí nazývá jednou, že je jedna, *hen*. Takže jednotka je to, podle čeho se věci, *souchné*, tady *ontōn*, to jsou prostě věci, se nazývají každá z těch věcí, že je jednou věcí. No a číslo, *arithmos*, to *ek monadōn synkeimenon plēthos*. Číslo, to je množství těch jednotek, které jsou tady *synkeimenon* jaksi srostly. Proto se někdy to množství těch srostlých jednotek nazývá souhrn. Takže to jsem vám jenom chtěl říct tu klasickou definici a když to Husserl prostě řekne zjednodušeně, tak řekne: číslo je množství nebo souhrn jednotek. A teď začíná ta zajímavá problematika. Musíme vědět, co to je jednotka a souhrn. Ten Husserlův postup se nyní odehrává v takových třech krocích. Ty tři kroky, obecně formulovány, vyjadřují původ pojmu. Tak je to prostě pojetí pojmu a abstrakce, které Husserl v té době zastával, které potom později zastávat nebude. Nejprve musíme mít pro abstrakci nějaký podklad. Podklad, to je první krok, pak si to zkonkretizujeme na to množství a souhrn. Podklad. Teď s tím podkladem musíme něco provést, chceme-li abstrahovat a dojít k něčemu ještě jinému. Musíme, jak ty klasické teorie říkají, musíme si prostě všimnout některých znaků a jiné pominout.

Takže abstrahovat znamená právě odhlédnout od těch znaků, kterých si nechceme všimnout, a reflektujeme na ty podržené. A teď na základě té reflexe na ty podržené znaky nastává třetí krok, a to je získání pojmu. Proti této teorii se dá mnohé namítat a Husserl to sám později učiní, ale to nevadí, zatím nám to nemusí vadit.

Tak co, když chceme získat nějaký souhrn, nějaké množství, tak co bude podkladem pro naši – pardon, ještě ne pro nějaký, ale chceme získat pojem souhrn. Teď si to zkonkretizujeme. Ten pojem, který chceme získat, je souhrn, neboli ono množství těch shrnutých jednotek. Tak východiskem nám bude nějaký konkrétní soubor, soubor určitých předmětů, a to libovolných.

Teď ale čeho si máme všimnout v těch souborech, čeho máme odhlédnout? Tak když bude někdo chtít dospět k pojmu stromu, tak se bude všimnout určitých znaků toho stromu jednotlivého a pak ten pojem bude to, co je těm stromům společné, že mají kmen a já nevím co ještě dalšího. To znamená, budeme se všimnout obsahu, budeme se všimnout vlastností, obsahových vlastností, a nebo možná i nějakých formálních třeba vlastností těch jednotlivých členů toho podkladu, ze kterého chceme teďko abstrahovat.

Teď je ale háček v tom, že když chceme získat takový pojem, jako je souhrn, tak je tady velká překážka, protože dva celky mohou být téhož druhu, ačkoliv ty jejich části jsou naprosto odlišné. Vždyť si to vezmeme. Já tady spočítám určité předměty – to už jsem moc daleko, tak nemusíme počítat, ty shrnujeme – mám tady jeden celek a najdu jiný, který se bude skládat z něčeho třeba naprosto nehmotného, z nějakých duchovních elementů.

Tak pro souhrn je charakteristické to, že ty obsahová určení jsou naprosto nepodstatná. V jednom souhrnu se může vyskytovat, jak někde snad *Leibniz* říká, já to teda ovšem nedovedu citovat přesně, co tam všechno, ano, tady. No tak tady mám nějaký podobný citát od *Husserla*: v takovém souhrnu může být pohromadě pocit, anděl a měsíc. Takže když už máme potom takovéto souhrny, a mohou být jiné zase podobně rozličné, a přitom to budou souhrny, které mají týž počet členů. Tak čeho se tedy zachytit při vytváření pojmu toho souhrnu?

To je řada souhrnů a celků, které jsou vytvořeny na základě třeba podobnosti. Ale co to je podobnost? To je nějaká relační vlastnost mezi nějakými prvky, které jsou si podobné, abych to tak definoval zkrátka. V obsahu našich představ nacházíme něco obdobného. Ale s tímhle tady nevystačíme. Já jsem slíbil ty chyby teorií až nakonec, ale je celkem pět, uvádí pět takových řešení *Husserl*, která odmítá. Někdo řekne třeba: no tak to je proto, že jsou současně ty věci v mém zorném poli. Tyto a tohohle druhu odpovědi, a ty všechny nevyhovují.

Já nevím, přesvědčil jsem vás o tom, že je těžké na základě těch obsahových určení dojít k pojmu souhrnu? Ještě se to může nějakými krajnějšími příklady možná nějak podat. Víte, *Husserl* má příklad růže, kterou můžeme prostě rozkládat v části. Ale to, jak to rozkládáme, tak tady je pořád ještě nějaká taková souvislost, pokračování toho. Ta růže není složená z těch částí jako ta množina anděla, pocitu a něčeho třetího. Může nás svést barva, rozlehlost a takovéhle věci, a to všechno, protože k tomu mohu mít pocit a mohu k tomu mít já nevím *Ludolfovo číslo*, tak to nám všechno není platné.

V tomto okamžiku, když tohleto si *Husserl* uvědomí, tak aplikuje, dá se říct *Brentanovu* myšlenku. Podá totiž, provede takovou klasifikaci relací. Ty relace, o kterých jsem tady zatím mluvil, mluvil jsem o podobnosti a já nevím o čem všem ještě, co by se ještě dalo uvést, někde to tady mám... tak řekněme ta podobnost jako příklad. Tak tohleto jsou všechno relace, které *Husserl* nazve *relace fyzické*, domnívám se. Tohleto si vysvětlíme, protože to je terminologie *Brentanova*. A pro vysvětlení, pro původ pojmu souhrn, použije jinou relaci, kterou nazve, domnívám *sepsychickou*. Já bych to chtěl najít, no, ale tak to nepovažuji za důležitý, spíš vám to chci vysvětlit, pak to kdyžtak opravím.

No a ta *psychická relace* se nezakládá na obsahových vlastnostech představ. Nejjednodušší vysvětlení toho, že tak rozličné věci, jako jsme uváděli, mohou patřit do jedné skupiny, tvořit jeden souhrn, je uvědomit si, že všechny – teď už se na to díváme psychologicky – že všechny ty jmenované věci jsou představovány námi, že jsou to naše představy a že patří k jednomu vědomí, k jednomu vědomí, snad nejlíp takto říct. Že? Když si uvědomím, když jsem schopen jaksi se podívat na ty věci, které jsou v mém vědomí, tak, že ony všechny, jedna každá, patří k mému vědomí, že jsou mnou prožívány, tak mám takovou nejširší charakteristiku, která na tom obsahu vlastně nijak nezávisí a dovolí tyhle ty nejrůznější elementy díky takovému způsobu spojení, totiž to získané tou reflexí, tou sounáležitostí k prožívání, dovolí je shrnout a mít je pohromadě.

Takže, když je naším východiskem, když je naším podkladem pro abstrakci konkrétní souhrn, tak na co musíme reflektovat a čeho si všímat? No, druhu spojení. Nevšímat si obsahu, ale všimnout si způsobu, jak jsou ty obsahy jednotlivé, které jsou v tom konkrétním souhrnu, jako například ty skleničky tadyhle na stole, že? Jakým způsobem jsou...

--- (1983-11-28 Petr Rezek - Husserl I (1)_068Sez b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Tak, vážení přátelé. Chtěl bych nejprve vyložit osnovu svého dnešního výkladu a...

Hejdánek: Promiň, já jsem, víte, k němu známou... Ano, v kapse. Víme. Že jsme si pozvali hosta, již několikrát byl u nás, mnohokrát tady byl, všichni ho znáte a někteří ho znáte i jako doktora Petříčka.

Jiný hlas: Klaním se.

Tak drazí přátelé, pojal jsem takovou myšlenku, že bych využil vaší trpělivosti a přednesl vám několik takových kapitol z *Husserlovy filosofie*, a to speciálně jednu, a o té jsem si myslel, že bychom mohli číst určité výňatky z textu, který byl do češtiny přeložen, jsou to *Přednášky k fenomenologii vnitřního časového vědomí*. Ty vyšly jako skripta a dá se to z toho prostě pohodlně okopírovat. To bych časem přinesl. Ale myslím si, že asi tak dvakrát, než bychom se k tomu dostali, bych měl udělat takový úvod a tedy jeho první část bychom měli absolvovat dnes. Vždycky bych ty výklady, případně i pak tu četbu, chtěl předebrat takovou životopisnou skicou určitého období, pokud možno chronologicky pochopitelně. To znamená, dnes začneme od Husserlova narození, jak se správně na každou střední a od té výše počínaje vysokou školu sluší. Začneme, že Edmund Husserl se narodil toho a toho dne. Ale než k tomu ještě přistoupím, ano, taky tady mám některé předky, rodiče mám napsané plným jménem, Adolf Abraham Husserl, obchodník s módním zbožím, prosím. Takže já bych vás chtěl prostě postupně seznámit i s tím jeho životopisem, ke kterému se v poslední době vyrojily určité materiály, které myslím nejsou všeobecně známy. Takže by pokaždé takovou čtvrthodinku, řekněme, věnoval tomu životopisu. Dnes tedy až do té doby, kdy Husserl ukončil nejen svá studia, ale byl promován na doktora v roce 1887, to znamená, pokryjeme asi takových dvacet osm let naráz. A já právě totiž chci dnes mluvit o tom jeho habilitačním spise převážně, o spise, který se jmenuje, teď dokonce mám jeho originální vydání, jak to bylo publikováno roku 1887, *O pojmu čísla, Über den Begriff der Zahl. Psychologische Analysen*.

Tak tím musím vysvětlit, že bych pokaždé chtěl předeslat tu životopisnou skicu, poté by tedy následovala vlastní nějaká část, nejprve tedy výklady a pak snad od třetí mé návštěvy snad tedy ta, doufám, četba. No a pak tedy by byla asi diskuse, jenže tu četbu možná budeme dělat jiným způsobem, že to budeme číst třeba celou dobu, ale i tam bych rád vždycky to nějak shrnul předem a podal určitý návrh, jak rozumět té pasáži, a potom bychom ji teprve četli.

Moje dnešní výklady začínají tedy od začátku. Ještě bych vám snad měl říci nějakou úvodní formuli, proč vlastně... měl bych vás nějak přesvědčit, abyste mi svou přízeň věnovali a měl bych tedy říct nějaké silné slovo, pokud jde o to navržené téma. Myslím si, že bychom potom na těch textech mohli se pokusit sledovat jeden takový základní rys Husserlova myšlení, který bych nazval jeho vlastními slovy „myslet do konce“. Ono česky to moc hezky nezní, německy to je *zu Ende denken*. A Husserl kdesi říká, že myslet do konce, což právě v češtině někdy může znamenat, jako že někdo i dokonce myslí, tak to se omlouvám, tak napište si *zu Ende denken*, že to je nejtěžší.

A ty jeho přednášky o čase pocházejí z doby takového určitého obratu a bylo by prostě možné, domnívám se tedy, že se nám to snad podaří nějak ukázat, tenhle ten jistý obrat, který je takovým krokem v tom jeho pokusu myslet určitou – a každý velký filosof má jednu myšlenku – myslet jednu myšlenku do konce, až do konce. Tak to bych jako motto nebo cíl stanovil pro ten program těch několika večerů.

A teď už bych obligátně začal, jak jsem vám řekl. Chtěl bych prostě trošku toho Husserla přiblížit takovým krátkým portrétem. Husserl je pro nás zajímavý a dodává snad i trochu sebevědomí naší filosofické obci, že se totiž narodil na Moravě 8. dubna 1859 v Prostějově jako druhý ze čtyř dětí. Střední školy, tedy gymnázium, absolvoval převážně také na Moravě, nejprve v Prostějově s krátkým přerušením ve Vídni a maturoval na gymnáziu v Olomouci, kde strávil několik let.

Zajímavé je, že Husserl byl špatným žákem, učivo ho nezajímalo a hrozilo mu vždycky propadnutí ke konci roku, ale pak nasadil všechnen svůj um a v krátké době všechno dohnal, takže k nevoli profesorů ho museli vždycky připustit do dalšího ročníku. Totéž se traduje o jeho maturitní zkoušce. Jako jediný musel jako nejhorší student skládat zkoušky i ústní ze všech předmětů, ovšem zase popsaným již způsobem vše zvládl takovým způsobem na takové úrovni, že ředitel gymnázia hrdě panu radovi po provedení zkoušek řekl: „Toto je, pane rado, náš nejhorší žák.“

Jinak jeden anglický životopisec Husserla charakterizuje jako *a great sleepy head*, tedy jako ten, kdo vždycky v hodinách byl duchem nepřítomný, kdybychom to chtěli říci jemněji. Husserl sám vyprávěl doktoru Levinasovi příhodu z dětství, vidíte, jak to začíná být zajímavé, příhodu z dětství, které přisuzoval takový symbolický význam. To hlavně v těch dalších kapitolách jeho života uvidíte, že to byla osoba taková jaksi trápená nejrůznějšími pochybnostmi a že vlastně ty největší jeho myšlenkové výkony byly vždycky pokusem jaksi sebe sama vyléčit. To uslyšíte v těch pozdějších. A tady je taková první vzpomínka, kdy Husserl vyprávěl s takovým...

Jiný hlas: smutným tónem, že když mu bylo já nevím kolik roků, jako chlapec, dostal nůž, který nebyl ostrý, a tak ho Husserl začal brousit a brousil ho tak dlouho, až jak zní v té příhodě, ostří zmizelo. Husserl ten příběh vyprávěl ve smutném tónu, jak cituji, a přisuzoval mu symbolický význam. Tak prosím toto si zapamatujme, proč asi, když ho vyprávěl dejme tomu ve zralém věku, proč mu mohl ten symbolický význam přisuzovat. To zatím budiž takovou otázkou do budoucna.

Tak jak tedy říkám, mládí strávil vlastně s výjimkou jednoho roku, kdy byl na reálném gymnáziu ve Vídni, strávil teda na Moravě ve školách, maturoval v roce 76 v Olomouci za okolností, které jsem již zmínil. Druhá kapitola, kterou chci zmínit z jeho života, jsou studijní léta, která opět pro nás budou částečně z nacionálních důvodů zajímavá, protože z neetického nacionalismu, jak se vyjádřil, Husserla vyléčil T. G. Masaryk. Nejprve Husserl studoval v letech 67 až 8 tři semestry astronomii v Lipsku, kde navštěvoval i nejrůznější jiné přednášky matematické, filosofické, z fyziky a tak dále. Roku 76 se setkává s TGM v Lipsku, s kterým se spřátelí, který tedy je – Masaryk se narodil v roce 50 – tedy je starší a již doktorem filosofie, tedy pomáhá mu nejen v onom překonání nacionalismu, je prostě jen o starší kolega, který je ho přítelem a mentorem, jak se vyjádřil Husserl.

Poté roku 78 až 81, šest semestrů v Berlíně, ještě bych se snad vrátil k té předchozí kapitole, že když uváděl, čím by se chtěl stát, tak právě k překvapení všech uváděl, že chce studovat astronomii, ale i uváděl práva, filosofii. Takže nejprve studoval tu astronomii a poté šest semestrů v Berlíně matematiku a filosofii, kde měl skvělé profesory, známá jména teda, jsou to *Weierstrass* a *Kronecker*. Husserl se vyjádřil o tom, že od toho prvního jmenovaného získal *éthos* svého vědeckého snažení. Tak to je první bod, na který bych chtěl upozornit, protože celý život Husserl zdůrazňuje, že jeho filosofie chce být vědou, a to vědou v přísném slova smyslu. A musíme si uvědomit, že jako filosof nezačal, tedy odkud měl zkušenost oné přísné vědy? A je vůbec možné ve filosofii – se můžeme ještě tak zeptat mimochodem – je vůbec možné ve filosofii onu představu přísné vědy získat? Není vlastně většina slavných filosofů vyškolená v nějakém vědeckém oboru? Ne všichni, ale jako, tak to uvádím k obecné úvaze.

Takže to není totiž nepodstatné, to studium té matematiky, jak také uvidíte hned, až budem pojednávat o těch prvních spisech. Takže Husserl zakončil, na přání otce promuje ve Vídni v zimním semestru asi v roce 81, nevím teď, v zimním semestru, kdy to přesně bylo, a práce, kterou předkládá, *O variačním počtu*, tedy matematická práce. V roce 82 lze konstatovat jeho obrat k filosofii, to znamená, když se narodil v roce 59, tak kolik mu bylo roků? 24. Ve Vídni objevuje přednášky Brentanovy v roce 84. To je druhý bod, na který bych chtěl klást důraz, protože ještě v roce 1932, tedy jako – kolik mu bylo let, když se narodil v roce 59? 73 let – řekl jedné studentce filosofie, která zaznamenala rozhovor, který s ním vedla, že bez Brentana by byl nenapsal jediné filosofické slovo. Cituje sám sebe, že to napsal ve vzpomínkách před deseti lety a dodává, že tato slova by chtěl podepsat ještě dnes.

Takže setkání s Brentanem, na jehož přednášky nejprve přijde spíše ze zvědavosti, ho přesvědčí, že filosofie je také, cituji, polem vážné práce nebo může být polem vážné práce. Vidíte tu souvislost těch

dvou bodů, když se vám pokusím nejenom říkat jeho data, nýbrž o jakousi souvislost portrétní, tak ten *éthos* vědecký má z vědy, ze speciální vědy, a pro filosofii se rozhoduje, nebo se rozhoduje pro Brentanovu filosofii, když totéž shledává v tom podniku, o kterém dosud zřejmě nebyl přesvědčen, že lze pracovat tímto způsobem. To aspoň říká ve vzpomínkách na Brentana, že objevil při té příležitosti, že filosofie může být polem vážné práce.

Tu svou práci *O variačním počtu* ani nevydal, myslel, že ji rozšíří, ale vlastně se od tohoto roku 84 začíná věnovat převážně filosofii nebo filosofickým otázkám matematiky, můžeme říct. Poslouchá v následujících dvou letech nebo to byly semestry, přednášky Brentanovy o logice, kterou on vykládá, jak vám vzápětí vysvětlím, na základě takzvané deskriptivní psychologie a také přednášky o fantazii, fantazmatu, počítku, tedy o ústředních tématech, o kterých uslyšíme u Husserla velmi brzy.

Abych – vidím, že vaše pozornost již upadá – tak další zpestřující moment, pravý okamžik, doufám jsem to tam nasadil, jestli by to bylo už příliš pozdě, tak z roku 86 pochází obraz paní Brentanové, která namalovala Husserla. Brentano byl člověk, o tom by se taky dalo vyprávět v oné zvláštní kapitole, on i v tom malování, on jí pořád, když malovala, tak jí to pořád předělával, ona to pak musela vždycky spravovat. Takže v tom obraze, který se ovšem nedochoval, dochovala se pouze fotografie toho obrazu, asi tak, jako kdybych támhle vyfotografoval Ládu a pak jsme chtěli ten obraz na stěně rekonstruovat, tak to skutečně jistí experti provedli a dá se z toho obrazu, na kterém se tedy Brentanová podílela svým autorstvím, poznat, že Husserl je vypodoben způsobem, který prozrazuje obdiv a prozrazuje slibnou budoucnost v očích Brentana. No, ostatně tu historii toho obrazu...

Hejdánek: přesněji neznám. On to maloval syn, on to maloval syn. Brentano pak velice litoval, Husserl pak litoval, že se ten obraz zničil. No, tak teď už nevím, co vám řeknu zajímavějšího, jsme na konci naší etapy. Jsme v roce 87, kdy Husserl obhájí svou práci již doktorskou v Halle a je ta práce publikována roku 87. Nejenom že slouží jako práce doktorská, ale jako habilitační a od té doby, to bude naše další kapitola příště, jest soukromým docentem v Halle po dlouhou, dlouhou dobu. A uslyšíte o byrokratických všelijakých překážkách, které Husserl musel překonat. Tak uvidíte, že to vždycky bylo obtížné. Ale to až příště. No a teď co vám mám povídat dál?

Teď už to nebude tak jednoduché. Tak co chcete slyšet? Já myslím, že bych mohl říct o tom spise... o tom spise... nebo bude přestávka? Kolik bude přestávka?

Jiný hlas: Tři čtvrtě hodiny, čtvrt na devět.

Hejdánek: Čtvrt na devět? Dobře. Tak já bych vám vyložil základní myšlenku toho spisu, který potom byl včleněn jako první část většího spisu Husserlova druhého. Tohleto je asi dost nedostupná publikace *Philosophie der Arithmetik*. Nevím, v kterém roce to... 87 a tohle 91, myslím vydání. Já o tom asi se zmíním příště. No, tak ten spisek má podtitul *Psychologische Analysen*. Tak já o něm chci mluvit proto, ne abych vám vykládal o všech Husserlových spisech, ale že si myslím, že by na tom mohl ukázat, v jaké míře Husserl při tom řešení speciálnějších otázek se o Brentana opřel, jak využil jeho základního objevu a jak ho tedy aplikoval. A pokusím se vám pak buďto dnes nebo příště naznačit... víte, že je to tvrzení, že souhlasí, že bez Brentana by žádné slovo filosofické nemohl sepsat.

Je totiž možné stanovit takové schéma té úvodní periody Husserlovy, která se tedy obvykle vyčerpává těmito dvěma spisy. A to jsem již naznačil v tom životopisném úvodu. Existuje jakési východisko, tím východiskem je speciální věda matematika a tím závěrem, cílem této etapy bude to, čemu se říká fenomenologie. To bude spis, který pak už můžeme zařadit do nové kapitoly, *Logische Untersuchungen*. Ale to, co mezi těmito dvěma krajními body funguje jako prostřední médium, je psychologie. A je to psychologie Brentanova. A já bych vám teď chtěl právě ukázat tento její zprostředkující charakter. Tohle schéma bych rád ještě ovšem trošičku popsal blíže, abych předešel jistému omylu, který může vzniknout, ale hlavně abych zdůraznil paradoxní charakter tohoto schématu. Protože uvědomme si, že tvrdíme, že psychologie, tedy věda o prožívání, má tady fungovat jako nějaký prostředník, přinejmenším když to řekneme stručně z hlediska těch spisů, má pomoci řešit nějaké otázky matematiky nebo filosofické otázky matematiky. To přece musí vypadat nevěrohodně. Vždyť přece z našeho prožívání přece

nelze vysvětlit cokoliv, co se týká takových útvarů, jako jsou matematické vztahy. Vždyť přece souvisí platnost nějakého logického nebo matematického zákona, nějakého pravidla, s mým prožíváním? Se může přece každý zeptat. Vždyť přece ta věta o vyloučeném třetím nebo nějaká matematická poučka přece platí nezávisle na mém prožívání. Vždyť přece všechny tyto vědy se odjakživa vyznačují tím, že jejich téma, jejich předmět přece je něco, co nepomíjí, co je nečasové, co nezapadá tak, jako zapadají naše zážitky s časem. Když můj zážitek končí, tak kupodivu ona vymyšlená poučka nebo objev s tím nezapadá, nekončí. Tedy jak je tohleto vůbec možné? A to je nejzákladnější otázka, před kterou Husserl musel stát a kterou také skutečně během této první periody, v tom spisu *Logische Untersuchungen*, už má vyřešenu.

Já jsem tu otázku formuloval: jak je to možné? Husserlova odpověď je... dělá to, pořád mějte na mysli nebo před očima to jeho východisko té matematické vědy. To je zřejmě něco, co ho poznamenalo navždy a co už nikdy nechtěl opustit. A teď hodlá aplikovat psychologii na problémy tohoto oboru. Jeho odpověď je tato... bude to odpověď jenom taková obecná zatím. Prožívání, zážitek, budeme o tom mluvit hned podrobněji má strukturu, povahu, která je *a priori*. To znamená, ačkoliv s prožíváním – tak to už formuluju podle mého názoru, jak by on odpověděl – že ačkoliv ono matematické, ono to, co matematiku dělá matematikou, z prožívání nevyvodíme (z prožívání jak pojatého, to hned všechno uslyšíte), tak přece je užitečné ono prožívání studovat, protože ono má určité stránky, určitou strukturu, na kterou se nevztahuje ta námitka, kterou jsme před chvílí formulovali. V prožívání existují zkrátka, řekněme tomu momenty či složky nebo struktura, která nemá ten charakter, který jsme popsali tím: když prožívání končí, tak jaksi zapadá i to, co je prožívané. Ano, ale existují určité charakteristiky zážitku, které mají povahu jinou. Zatím jsme řekli, že to je povaha *a priori*. Co to znamená? Zatím zůstaňme u této formulace, budeme pak slyšet ještě jiné. V tomto případě to znamená, že lze prožívání charakterizovat bez toho, že bych musel prohledat a prozkoumat všechny možné zážitky. Lze něco říci i o těch zážitcích, které teprve budou. To znamená, že lze už v těch zážitcích, co máme, odhalit něco, co platí i mimo tuto situaci, co nezapadá do času s tím zážitkem, který odezní. A takovéhle výzkumy právě prováděl Franz Brentano.

Já si ovšem myslím, že bude napínavější, když to tady teď přerušíme a vyložím vám ten Husserlův problém nejprve a pak teprve, co bude potřeba, vyložím o tom Brentanovi. Teď jsem vám jenom obecně vyložil, proč vůbec se mohl Husserl do toho svého podniku pomocí nějaké psychologie pustit. Zkrátka jednou větou: psychologie a onen ideální *a priori* charakter matematiky, logiky a podobných čistých, takzvaných věd se s psychologickým studiem nevyklučují, pokud ovšem budeme zážitky zkoumat specifickým způsobem. Přejdeme k pojmu číslo, pak se zase vrátím. Zatím tady asi nemělo být co nejasné. Ale teď už mě, prosím vás, když tak přerušte, kdybych se vyjadřoval nesrozumitelně. Když zbude čas, tak vám na závěr přednesu jako odměnu Husserlův výklad chybných teorií, které se týkají kolektivního spojení, kterému se teď budeme věnovat.

Husserl vyjde od klasické definice čísla, které je už u Eukleida. Já vám ho přečtu řecky schválně, jestli to najdu. Já si myslím, že to, co vám teď budu vykládat, nemá jenom charakter historického úvodu, že to je téma zajímavé samo o sobě. Tak se mu budeme věnovat. Tady. Eukleid v sedmé knize *Elementů* definuje číslo. Zvláštní kapitola je zase, proč si Husserl vybírá tuto definici. Ukazuje, že ji vlastně nikdo neopustil v nějakém radikálním smyslu z jeho současníků, a proto ji uvádí jako své východisko, byť diskutuje ještě některé další. Aby mohl definovat číslo, musí nejprve říct, co je jednotka, *monas*. A tak říká: *monas estin kath' hén hekaston tón ontón hen legetai*. Doufám, že to správně přeložím: jednotka je to, podle čeho se každá ze jsoucenc nazývá jednou. Takže jednotka je to, podle čeho se věci, jsoucna – tady *ontón* – nazývají každá z těch věcí, že je jednou věcí. No a číslo, *arithmos*, *de to ek monadón synkeimenon pléthos*. Číslo, to je množství těch jednotek, které jsou tady ještě *synkeimenon*, jaksi shrnutý. Proto se někdy to množství shrnutých jednotek nazývá souhrn. Takže to jsem vám jenom chtěl říct tu klasickou definici. Když to Husserl řekne zjednodušeně, tak řekne: číslo je množství nebo souhrn jednotek. Teď nám začíná ta zajímavá problematika. Musíme vědět, co to je jednotka a souhrn. Husserlův postup se nyní odehrává

v takových třech krocích. Ty tři kroky, obecně formulovány, vyjadřují původ pojmu. Tak je to prostě pojetí pojmu a abstrakce, které Husserl v té době zastával, které potom později zastávat nebude.

Nejdříve musíme mít pro abstrakci nějaký podklad. Podklad, to je první krok. Pak si to konkretizujeme na to množství a souhrn. Podklad. Teď s tím podkladem musíme něco provést, chceme-li abstrahovat a dojít k něčemu ještě jinému. Musíme, jak to ty klasické teorie říkají, musíme prostě si všimnout nějakých znaků a jiné pominout. Takže abstrahovat znamená právě odhlédnout od těch znaků, kterých si nechceme všimnout, a reflektujeme na ty podtržené.

Na základě té reflexe na ty podtržené znaky nastává třetí krok, a to je získání pojmu. Proti této teorii se dá mnohé namítat a Husserl to sám později učiní, ale to nevadí. Zatím nám to nemusí vadit. Tak co, když chceme získat nějaký souhrn, nějaké množství, tak co bude podkladem pro naši – pardon ještě, ne pro nějaké, chceme získat pojem souhrn. Teď si to konkretizujeme, ten pojem, který chceme získat, je souhrn, neboli ono množství těch shrnutých jednotek.

Východiskem nám bude nějaký konkrétní soubor, soubor určitých předmětů, a to libovolných. Teď ale čeho si máme všimnout v těch souborech a od čeho máme odhlédnout? Kdyby někdo chtěl dospět k pojmu stromu, tak se bude všimnout určitých znaků toho stromu jednotlivého a pak v tom pojmu bude to, co je těm stromům společné, že má kmen a já nevím co ještě dalšího. To znamená, budeme se všimnout obsahu, budeme se všimnout vlastností, obsahových vlastností, a nebo možná i nějakých formálních třeba vlastností těch jednotlivin toho podkladu, ze kterého chceme teď abstrahovat.

Teď je ale háček v tom, že když chceme získat takový pojem, jako je souhrn, tak je tady velká překážka. Protože dva celky se mohou být takříkajíc stejného druhu, ačkoliv ty jejich části jsou naprosto odlišné. Vždyť si to vezmeme. Já tady spočítám určité předměty – to už jsem moc daleko – ale tak nemusíme počítat, shrnuji, mám tady jeden celek a najdu jiný, který se bude skládat z něčeho třeba naprosto nehmotného, z nějakých duchovních elementů.

Pro souhrn je charakteristické to, že ta obsahová určení jsou naprosto nepodstatná. V jednom souhrnu se může vyskytovat, jak někde snad Leibniz říká – já to teda ovšem nedovedu citovat přesně, co tam všechno... ano, tady... v takovém souhrnu může být pohromadě pocit, anděl a měsíc. Takže když už máme potom takovéto souhrny, a mohou být jiné zase podobně rozličné, a přitom to budou souhrny, které mají týž počet členů, tak čeho se tedy zachytit při vytváření pojmu toho souhrnu?

Je řada souhrnů a celků, které jsou vytvořeny na základě třeba podobnosti. Ale co to je podobnost? To je nějaká relační vlastnost mezi nějakými prvky, které jsou si podobné, jak bych to tak definoval. Zkrátka v obsahu těch našich, řekněme tomu představ, tak v obsahu těch představ nacházíme něco obdobného. Ale s tímhle tím tady nevystačíme.

Já jsem slíbil ty chybné teorie až nakonec, ale je celkem pět uváděno takových řešení, která Husserl odmítá. Někdo řekne třeba: No tak to je proto, že jsou současně ty věci v mém zorném poli. A tyhle všechny, ty všechny nevyhovují. Já nevím, přesvědčil jsem vás o tom, že je těžké na základě těch obsahových určení dojít k pojmu souhrnu? Ještě se to může nějakými krajnějšími případy možná nějak podat.

Husserl má příklad růže, kterou můžeme prostě rozkládat v části. Ale to, jak to rozkládáme, tak tady je pořád ještě nějaká taková souvislost, pokračování toho. To není prostě... ta růže není složena z těch částí jako ta množina anděl a pocit a něco třetího. Může nás svést barva, rozlehlost a takovéto věci, a to všechno, protože k tomu může být pocit a mohl k tomu být, já nevím, Ludolfovo číslo.

Tak tohle všechno nám není nic platné. V tuhle tu chvíli, když tohle si Husserl uvědomí, tak aplikuje, dá se říct, Brentanovu myšlenku. Podá totiž, provede takovou klasifikaci relací. Ty relace, o kterých jsem tady zatím mluvil – mluvil jsem o podobnosti a já nevím o čem všem ještě, co by se ještě dalo uvést, kdepak to tady mám... tak řekněme ta podobnost jako příklad – tak tohleto jsou všechno relace, které Husserl nazve relace fyzické, domnívám se.

To hned si vysvětlíme, protože to je terminologie Brentanova. A pro vysvětlení, pro jaksi původ pojmu souhrn použije jinou relaci, kterou já tady nemůžu najít, kterou nazve, domnívám se, *psychickou*. Teď

bych to mohl snad najít, ale nepovažuji to za důležité, spíš vám to chci vysvětlit, pak to kdyžtak opravím. Ta *psychická* relace se nezakládá na obsahových vlastnostech představ. Nejednodušší vysvětlení toho, že tak rozmanité věci, jako jsme uváděli, mohou patřit do jedné skupiny, tvořit jeden souhrn, je uvědomit si, že všechny ty – teď už se na to díváme psychologicky – že všechny ty jmenované věci jsou představovány námi, že jsou to naše představy a že patří k jednomu vědomí, k jednomu vědomí, snad nejlepší tak říct. Když si uvědomím, když jsem schopen se podívat na ty věci, které jsou v mém vědomí, tak, že ony všechny jedna každá patří k mému vědomí, že jsou mnou prožívány, tak mám takovou nejširší charakteristiku, která na tom obsahu vlastně nijak nezávisí a dovolí tyhle ty nejrozličnější elementy díky tomuto způsobu spojení – totiž co získáme tou *reflexí*, tou sounáležitostí k prožívání – dovolí je shrnout a mít pohromadě.

Takže když je naším východiskem, když je naším podkladem pro *abstrakci* konkrétní souhrn, tak na co musíme reflektovat a čeho si všímat? Druhu spojení. Ne si všímat obsahu, ale všimnout si způsobu, jak jsou ty obsahy jednotlivé, které jsou v tom konkrétním souhrnu, jako například tady hrnečky před námi na stole, jakým způsobem jsou...

--- (1983-11-28 Petr Rezek – Husserl I (2)_048Sez a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Ta relace tady říká, že to, co se dostane do vztahu, tak je vždycky do toho vztahu uváděno vědomím. Že se tomu říká vědomí komplexní, tak to znamená jen tolik, že je to komplexní stav. To není jako nic jiného, že myslím na oboje. Relace musí být mezi dvěma členy, takže myslím zároveň na oba, proto je to komplexní vědomí. Ty předměty, objekty, jsou vůči sobě stahovány v tolika způsobech, nebo jinými slovy jsou v tolika *relacích*, kolik je těch specificky různých stavů vědomí, na kterém se ty dva objekty podílejí, ve kterém jsou účastny. Takže už samotný ten pojem *relace* říká, že objekty mohou být do vztahu uvedeny jen vědomím. Když konstatujeme, že jsou si dva předměty podobné, tak to je možné jedině díky tomu, že jsme oba dva podrželi ve vědomí a ten jeden myslíme, představujeme si zároveň s tím druhým, ještě v nějakém ohledu třeba. Takové psychologické pojetí *relace*, že až když uvedu věci do vztahu, tak jsou ve vztahu.

Hejdánek: To má své problémy, protože říkat, že švestky z jednoho stromu jsou si podobné ne teprve tím, že je uvedu do vztahu, ale protože jsou to švestky z jednoho stromu.

Jiný hlas: Jakože mají stejný původ?

Hejdánek: Ano, a to je příčina jejich podobnosti.

Jiný hlas: Ano, ale kdybych na to *Brentanovi* odpověděl, kdybych je nepodržel s tím jejich společným pěstitelem, tím stromem pohromadě, tak... No jo, tohle to jsou prostě psychologické teorie, kde se musí všechno vysvětlit z vědomí.

Hejdánek: To, že nějaké věci mají samy o sobě vlastnost podobnosti, to je tady nepředstavitelné. Já bych to chápal v tom smyslu, že skutečně ty švestky samy o sobě nevědí, že jsou si podobné. To musí až přijít někdo, kdo je podrží spolu, aby si to uvědomily ty švestky.

Jiný hlas: A když mluví *Brentano* o tom fyzickém, tak tím ovšem nemá na mysli reálné švestky.

Hejdánek: Myslí tím švestky... pardon, když *Brentano* mluví o těch fyzických a psychických, on nemá na mysli skutečné švestky. Tady má na mysli jenom švestky představované. A ty teprve odkazují, to je takové pojetí, že ty teprve jsou jakýmsi znaky snad toho reálného světa. To je taková teorie jistě asi ne pěkná. Ale pozor, to je deskriptivní charakteristika, která má dovolit rozlišit dva druhy představ. Tady nemluvíme o reálném světě, mluvíme o dvou typech představ. Jedna je to, co prožíváme, a druhá je to prožívání samo. To oboje, nadřazený pojem by byl představa.

Jiný hlas: Tedy jestli ještě můžu... Pokud jde o ten *soubor* (*Inbegriff*), tak tam je jedna prožívání toho sbírání a jednak tady je *soubor* jako ve smyslu fyzickém v *Brentanově* smyslu. Jaký smysl má, když *Brentano* říká, nebo *Husserl* z toho odkazuje, že ten *soubor* je *souborem* teprve na základě jeho aktu, když ten akt samozřejmě musí být prožíván?

Hejdánek: Na to je myslím i jednoduchá odpověď, protože ne všechna naše zkušenost, ne všechno naše prožívání prožívaného je už od počátku souborně shrnováno do *souboru*. Já když se tady po vás dívám,

tak si jistě můžu vás všechny shrnout buďto tak, že si zvolím kritérium, že jste posluchači, nebo můžu pak počítat podle jiného kritéria, nebo shrnovat podle velikosti a přibrat jiné věci. Ale to teprve musím udělat. Předtím, než to začnu dělat, tak tady žádný souhrn nemám.

V tomto bodě bych souhlasil s *Husserlem*, že to je jedna z těch chybných teorií, ale já neříkám, že tu teorii zastáváš, ale připomíná ji to v tom smyslu, že se zdá, že v pozadí té otázky je, že přece je známo, že nevidím nikdy jenom jednu věc, vždycky mám tady celé množství. Ale pozor, to je velký rozdíl mezi tím, když mám něco současně ve vědomí, a když to teď uchopím jako současně.

Byly teorie v době *Husserlově* a *Brentanově*, které ten souhrn chtěly vysvětlit jenom tím, že ty věci prožívané patří k vědomí. To nestačí. Tady prožívám řadu skutečností, které patří k mému vědomí, ale nemám žádný souhrn. Někdo řekne, že stačí, že jsou současně v mém obzorném poli. To zase nestačí. Někteří řeknou, když jdou po sobě, jako třeba tikají hodiny, tak to zase podle *Husserla* nestačí. Ani že je to v jednom prostoru, v jednom čase, nebo v zorném poli časově prostorovém. To nestačí, protože tady je rozdíl vzhledem k těmhle všem pojetím, že já musím ty předměty, které jsou tady současně, které jsou po sobě nebo v jednom prostoru, já je musím vzít *jako* v tom jednom prostoru, *jako* k jednomu prožívání příslušející, vždycky je musím vzít *jako*.

To je rozdíl, když je jenom mám současně, a když jsem teď schopný se na ně podívat a uvidět je *jako* současně. Předtím je jenom současně mám. A když se na ně teď jsem schopný podívat jako na současné nebo jako příslušející k jednomu vědomí.

Jiný hlas: Tak teprve v tomto okamžiku se mi podaří je shrnout. Já jsem předtím odkýval, že je to sbírání nebo shrnování, tak to by se teď muselo říct opatrně, když to takhle začnu rozvádět. Formuloval bych to teď takhle: jsou dvě stadia jaksi. V prvním nemám souhrn, ale mám množství jaksi, ale ne jako množství. Víím prostě, že tady nemám před sebou jenom jednu věc. Jako když se budu dívat na bílou stěnu, tak zase vidím, že tady nemám množství. Ale to, že tady mám množství, takové množství, ale ne v pravém slova smyslu, to víím, to vidím jaksi.

Ale druhé stadium je, že teď to množství jako množství uchopím. No a to teď zase obvykle nedělám tak, že uchopím všechno, v dané situaci zde jenom něco. Takže teď provádím to sbírání, o kterém jsi mluvil. Podle čeho se rozhoduju, to já teď nedovedu říct. Je to vlastně libovolné, protože jako to něco tam můžu zahrnout cokoli.

Hejdánek: Jde o to, jestli když provádíš to sbírání, tak to je prožívání.

Jiný hlas: No, a jako prožívání...

Hejdánek: Ale pozor, to se vždycky musí vztahovat k něčemu mimo sebe.

Jiný hlas: Ano, to je v pořádku. No a co bude, co to je to mimo sebe? To je fyzický soubor. Ne, pardon, právě, to je výborná poznámka tohle, protože co bude teď předmětem tohoto prožívání? To bude ten souhrn. Ale ne ty fyzické předměty.

Jiný hlas: Proč ne fyzické? Já myslím v *Brentanově* smyslu.

Jiný hlas: No, to snad ne. Ten soubor přece je totéž jako ty jednotlivé věci.

Jiný hlas: No to snad ne, protože to by... když to není součástí mého prožívání, tak je to něco mimo prožívání, tedy nikoliv psychické, nýbrž fyzické. Ten způsob, prostě to je charakter psychické relace. Psychická relace je formulována takhle, musíme si to říct detailněji. Každá relace má určité – *Husserl* to nazývá *fundamenty*. To znamená, na něčem se zakládá. Ty relace, které mají charakter fyzický v tom smyslu *Brentanově*, mají takové *fundamenty*.

Tady on říká takovou těžkou větu, že každá relace, i ta fyzická, spočívá na *fundamentech*, je komplexním *fenomémem*, což zas jsme si nevysvětlili, co je *fenomén*. A ten komplexní *fenomén* zde znamená zážitek, jak jsme o tom předtím mluvili bez slova *fenomén*.

Hejdánek: Relace je komplexní *fenomén*, *fenomén* je zážitek, to znamená, že relace je zážitek.

Jiný hlas: No tak moment, pomalu, já to tak rychle nestačím.

Hejdánek: Přečti to ještě jednou.

Jiný hlas: Tak možná jsem udělal nějakou chybu, tak já to řeknu ještě jednou. Každá relace spočívá na

fundamentech a je tedy relace komplexním *fenomémem*. On totiž *fenomén* – prostě bysme tady mohli říct *představa*, myslím.

Jiný hlas: Zastupující nebo *představa*?

Jiný hlas: Ne, v tom nadřazeném smyslu, protože jiný výraz pro to prožívané a prožívání, tak tomu říká také psychický a fyzický *fenomén*. Použil jsem to? Použil jsem to. Ten nadřazený pojem myslím, že je *představa*.

Jiný hlas: Zastupující nebo *představa*?

Jiný hlas: No tak nadřazená, tak ani jedno ani druhé. Prostě když chceš v tom psychologickém zkoumání i ten fyzický i psychický *fenomén* jako nějak souhrnně označit, tak oba mají něco společného. Oba patří k vědomí, jedno je sice mimo, ale obojí je *představa*.

Jiný hlas: Víím, že *představa* je obojí. Jenomže teď, když vykládáš, co to je *fenomén*, tak chci vědět, jestli je to ten *fenomén* v obojím, a nebo jenom v jednom. Protože se mi zdá, že pro Brentana je *představa* a *fenomén* totéž.

Jiný hlas: No tak každá relace tedy spočívá na nějakých *fundamentech* a je komplexním *fenomémem*, tedy komplexní *představou*. Tak jsme definovali před chvílí tu relaci, že je to komplexní stav vědomí, tedy *představa*.

Jiný hlas: Takže to je zúžený stav vědomí jako představující. Není ta *představa* v obecném smyslu, nýbrž jenom v tom jednom smyslu, totiž ta *představa* představující.

Jiný hlas: Já bych chtěl dočíst to místo nejdřív, pak se to třeba nějak vyjasní. Ten komplexní *fenomén* objímá dílčí *fenomémy*. A teď přijde ta těžká, ale jistě asi základní myšlenka, že ne vždy, ne každá relace ty *fundamenty* obepíná, shrnuje *intencionálně*. To znamená, on to ještě vysvětluje, ne vždycky, ne všechny ty *fundamenty* té relace jsou – on tady říká *umfassen* – objímány, tedy vlastně shrnovány *intencionálně*. A teď sám vysvětlí, protože asi každý by tomu nerozuměl. Tak říká: to znamená, ne každá relace shrnuje ty své *fundamenty* takovým specifickým způsobem, jakým objímá psychický *fenomén* svůj obsah. Ne vždy se to děje, to shrnování těch *fundamentů* *intencionálně*. A v závorce uvede, když se na ten psychický *fenomén*... No tak je to těžké. Musíme mít jednak tu fyzickou relaci, pak proti tomu tu psychickou, abychom to srovnali. Tady o tom je delší pasáž. Tady dokonce teď navazuje příkladem. Srovnáme například způsob, jakým...

Hejdánek: představu... teď přímo řekne představu... jakým představu, kterou nazýváme... moment... *In welcher die Vorstellung*... představu, kterou nazýváme podobnost dvou obsahů. To je prostě, když řeknu, že jsou dva obsahy podobné, tak to je také *představa*. Všecko je *představa* tady u těch psychologů. Tak srovnáme ten způsob, jakým nazýváme dva obsahy, že jsou podobné, tuhle tu představu. Všimněme si toho, jak ta *představa* ty srovnávané předměty zahrnuje. A srovnáme ji s nějakým jiným případem, totiž případem *intencionální* existence a budeme muset uznat, když to srovnáme, že se jedná o zcela odlišné způsoby toho zahrnování, tady teda řekne *Einschluss*, toho zahrnutí těch *fundamentů*. Proto je také podobnost nikoliv psychickým, nýbrž fyzickým *fenomémem*.

Jiný hlas: A to platí i pro... tady uvádí ještě tu stejnost a stupňování...

Hejdánek: No to pak je... teď jsme ve fyzické. Teď jsme ve fyzické.

Jiný hlas: Ale on tam říká, že je to jiné, ale nevíme, nemůžeme se o tom...

Hejdánek: To se musí pomalu. Pak tady řekne teda, že nejkratším způsobem tyhle ty relace nazveme fyzické a pak už k psychickým. Tak jestli chcete ještě, jak to je s těmi psychickými, tady podrobněji.

Jiný hlas: No, to už bychom rozlišili... tak dobře, tak to chcete teda slyšet.

Hejdánek: Na druhé straně tedy je třída relací, které jsou charakterizovány tím, že *fenomén* relace nebo relační *fenomén* je psychickým *fenomémem*. Když se na vícero obsahů zaměří jednotný psychický akt, tak pak jsou ty obsahy spojeny nebo vztaženy k sobě vzhledem k němu, k tomu aktu. Když takový akt vykonáme, tak budeme v tom obsahu těch představ, v obsahu těch představ, které zahrnuje, to znamená v těch *fundamentech*, budeme tam marně hledat nějaký vztah nebo spojení jaksi v těch obsažích. To je to důležité.

Jiný hlas: A v tom případě to byla podobnost a teď tu podobnost nemáme, to je ten rozdíl? Že to můžeme shrnout třeba jako nepodobné. Nebo mohla by to být barva a pak můžeme bez ohledu na barvu, mohla by to být hmotnost a může to být hmotné a nehmotné, může to být anděl a tak dále?

Hejdánek: Ano, myslí se tím, že ta podobnost základní je totiž už to něco. To je velký problém, jestli... ano, jestli to něco, jestli je to podobnost. To je námitka jaksi správná. Ale jak se potom liší teda ten *intencionální*... to *intencionální* shrnutí od toho fyzického?

Jiný hlas: Ano, tak tu otázku s tím něco, to se pokusím nějak... to je těžká otázka, jestli to něco je vlastně podobnost. To je velmi těžké teda myslím rozhodnout. Ale ještě bych kousíček tady z toho nejdřív přečetl. Tak ty... On to tady hodně... Tak obsahy v tomto našem případě, co teď uvádíme, té psychické relace, ty obsahy jsou spojeny jenom tím aktem. A proto, a jelikož tím aktem, tak se to může stát teprve až... a teď tady padne asi to, kvůli čemu to čteme... a to se může proto stát jenom na základě zvláštní reflexe na tohle to, a teď tady řekne, abych to řekl přesně: „*und es kann daher erst durch eine besondere Reflexion auf ihn*“, to je ten akt, „*diese Einigung bemerkt werden*“. Takže teprve reflexí na ten akt může být to sjednocení upozorováno.

Hejdánek: Takže předtím byly takové obecnější otázky, teď padla na konci ta s tou podobností, jestli to něco vlastně není druhem podobnosti, jestli to vlastně není obsahové určení? To je jedna věc. A teď ještě k tomu naposled, co jsem četl, to by možná bylo metodicky lepší... s tím něco, zřejmě to je komplex problémů kolem toho. Teď nevím, jestli by bylo lepší po mém soudu to, co jsi řekl naposled, než mi to vypadlo z hlavy, promiň.

Jiný hlas: Já jsem říkal, že tady byly obecnější otázky a že pak tady ta speciálnější, jestli vlastně i ten souhrn se nezakládá v obsahových charakterech, totiž že by podobnost byla obsahovým charakterem. Tak to je obecná otázka, o které můžeme začít diskutovat. Nedovedu to, už jsem o tom přemýšlel, ale námitka mě také napadla, jestli vlastně to něco, to není ten shodný jaksi znak obsahový. Ale to nějak rozvineme. Ale předtím ještě tady byla ta otázka také mně ne úplně jasná... tak když reflektuji na ten vztah těch prožívaných obsahů prožívání, tak teď je otázka, a ta reflexe, to je přece také zážitek, a co ona má za svůj předmět? Takhle by zněla ta otázka.

Hejdánek: Metodicky by to bylo výhodnější... ta otázka s tím něco je dost těžká, to bychom možná mohli připustit, že to něco třeba není podobnost, prozatím. To je velice těžká otázka, ale zajímavější než tamta první, protože tamta opravdu pro Husserla je nějak takovým chybným momentem. Vzniká totiž velký problém, jestli se v té reflexi popsané vztahují k těm fyzickým... vlastně jestli se vztahují k těm fyzickým předmětům.

Jiný hlas: Nebo by mohla i jinak, ten... co by k němu nemuselo být *intencionální*, řečeno s pozdějším Husserlem?

Hejdánek: Pak by to mělo být číslo, ale to přece je buď prožitek, anebo je to číslo jako prožívané, čili fyzické. Tak já jsem se jako pozní, když už máme čísla, že jedna věc je, jak dospějeme k pojmu číslo, a druhá, jak počítáme. Já jsem teď mluvil o počítání, když konstatuji, že tady jsou tři předměty. Tak já jsem teď myslel, že jsem udělal skok. Já bych teď asi to ne... tam jsou taková temná místa v tom. Co to je ten souhrn napřed, to jsou například tři, nebo co?

Jiný hlas: Ne, že si uvědomuju nebo že se k tomu můžu vztáhnout teprve v té reflexi.

Hejdánek: To se děje už v případě konkrétního souhrnu třeba těchto několika věcí na tom stole. Tak aby i tenhle ten konkrétní souhrn mohl vůbec vzniknout, tak nestačí, že je mám před sebou společně nebo ve stejném časovém okamžiku, musím je jako takové, ale to znamená podle jeho výkladu jako patřící k jednomu zážitku, k jednomu vědomí, jako takové musím uchopit. A tím se to shrne.

Jiný hlas: A to je možné pouze reflexí?

Hejdánek: To je možné jenom reflexí. Protože ty fyzické relace jsou právě bez reflexe. Ty, to na předmětech vidím třeba podobnost, ale nereflektuji, jak souvisí ta podobnost s mým prožitkem, nebo na ten nepotřebuji reflektovat. V tom se mají lišit ty dvě relace. Já to čtu jaksi na...

Jiný hlas: Čili jednou je to před sebou bez reflexe a podruhé až s reflexí?

Hejdánek: No počkej, v jakém jako smyslu, jo?

Jiný hlas: Jednotu, tu co počítá, jednotku.

Hejdánek: No moment, to je těžké. O jednotce ve smyslu té definice, že číslo je souhrn jednotek, no to už je ta nejvyšší úroveň, my jsme se pohybovali daleko níž. My jsme...

Jiný hlas: Mně jde jenom o to, že když se mám k něčemu před sebou vztahovat, že to jsou tři předměty, a to je možné ne přímým prožíváním, nýbrž teprve reflexí nad tím prožíváním, no tak je otázka, jestli já se můžu vztáhnout k jednomu přímo, a nebo taky teprve reflexí.

Hejdánek: No ale co to to jedno má být? Cokoli jedno, co to je?

Jiný hlas: Když se mám vztáhnout ke psu, tak to je tři něčeho jednoho. Jako tři nějaká jedna. Tedy k těm třem se můžu vztáhnout pouze reflexí. Můžu k jednomu se vztáhnout bez reflexe a nebo taky reflexí?

Hejdánek: To nevím, protože nerozumím dobře tomu jedno. My jsme mluvili o tom něco. O jedno jsme nemluvili.

Jiný hlas: Dobře, no tak tady tři něco.

Hejdánek: Můžu se k něčemu vztáhnout jako k něčemu, ale ne jako k jednomu možná.

Jiný hlas: No a jak může být něco jinak než jedno?

Hejdánek: Ledaže by toho bylo víc. Ale víc pak jenom je násobek toho něco.

Jiný hlas: No a co z toho plyne?

Hejdánek: To je strašně důležitá záležitost, protože já tím chci potírat vůbec tu myšlenku, že by se k tomu mohl prožitkem vztáhnout bez reflexe. Poněvadž k čemu by se vztahoval? Když ne ani k jednomu, ani ke třem, ani k padesáti, tak k ničemu. To znamená ve všem je reflexe. To je, kam mířím.

Jiný hlas: Jenomže proč se tam zdůrazňuje, že to je teprve reflexí? Copak existuje nějaké stadium před tou reflexí?

Hejdánek: No tak podle této teorie ano.

Jiný hlas: No to bych právě chtěl vidět jaké. Tedy k jednomu je možno se bez reflexe, nebo k něčemu se lze vztahovat bez reflexe?

Hejdánek: Ale to je taková otázka, já té otázce nerozumím k jednomu, protože jsme o žádném jednom nemluvili. Tudíž těžko můžu na tu otázku odpovídat. Může se k něčemu vztáhnout. Počkej, jak vztáhnout? Jako...

Jiný hlas: No jak se mi to dává, jak mi náleží ten...

Hejdánek: Tady se snad můžeme jenom ptát, jestli existuje prožitek něco, jak jsme vyložili něco. Něco, jak jsme vyložili, to už je výsledek nějakého odhlédnutí od všech specifických charakteristik. Tak v tomhle tom smyslu by to mít před sebou něco – a teď necháme stranou kolik jich je, protože to musíme nejdříve shrnout a já dost dobře nevím, jestli to jedno něco může být jako jedno, to považuji za takovou těžkou otázku – ale myslím si, že odpovědět lze aspoň natolik, že když provádím to odhlížení, tak že k tomu není potřeba podle této teorie, není potřeba reflektovat na ten akt, na tu proceduru toho odhlížení, abych získal jaksí to něco, abych to před sebou viděl jako něco. Myslím si, že takhle by to řekl *Brentano*. Že v tomhle tom případě ještě není potřeba té reflexe, poněvadž já tady budu mít jako takzvaně jedno něco v uvozovkách, druhé a zase jedno něco a zase jedno, a až když je budu chtít shrnout, tak podle něj je potřeba té reflexe na můj prožitek, na tu souvislost toho jednoho v uvozovkách jednoho, nechci používat toho něčeho, tam toho něčeho, že oba patří k jednomu – a teď se tam objeví jedno – k jednotnému vědomí. Tam má to jedno. Takže já nevím. A ty myslíš tou reflexí co?

Jiný hlas: Mně jde právě o to slovo, které každý používá jinak, čili já se prostě tážu na to, co to znamená.

Hejdánek: No tady je to asi v nějakém... on to vykládá *Brentano*, že je to snad vnitřní vnímání, říká tomu, že to není pozorování, protože... nevím, tady to je tenký led, možná že by ani s tím *Brentanem* nesouhlasil teď v té citaci. Jenom v takovém prostě tom kontrastu toho zaměření se jaksí, řekněme, bezproblémově k prožívanému obsahu, k takzvanému *fyzickému fenoménu*, a ve srovnání s tím, že beru také v úvahu to prožívání, tak v tomhle kontrastu by snad bylo vidět, co myslí tou reflexí, no ale jinak nějaká teorie reflexe tady není moc podána.

Jiný hlas: Možná že by ti připustil, že nějaká reflexe v jistém pojetí je i v obou těch případech, ale pak by se zase ptali: No a jak tedy vysvětlit ten rozdíl? Mně spíš jde o to tedy rozumět tomu, jak chápat třeba ten rozdíl mezi prožíváním a prožívaným obsahem, jestli nepotřebuje té reflexe, nebo jestli k tomu rozdílu je možno dospět teprve reflexí.

Hejdánek: To asi ano. Mezi tím prožíváním a prožitkem. To znamená k těm výchozím rozlišením. Ano, no tak *Brentano* o tom mluví tak, že mluví právě o tom vnitřním vnímání. On říká, že jsme si prostě bezprostředně – konstatuji jako fakt – jsme si bezprostředně vědomi svého vlastního prožívání. A toto vnitřní vnímání nám dává to prožívání, ne to prožívané, s onou zmíněnou evidencí, kterou jsem jako charakteristiku uváděl. A není to pozorování. On říká: Kdybych chtěl pozorovat své rozhořčení, jak jsem rozhořčen, tak jak to začnu pozorovat, tak mi ten zážitek jaksi vyprchá. Ale přesto o něm vím, mohu ho studovat nebo se o něm vyjadřovat, protože ho mám v takzvaném vnitřním vnímání.

Jiný hlas: A to shrnování tam musí být původně, a ne teprve...

Hejdánek: To je něco jiného. To, že to vnitřní vnímání je i před tím shrnováním. To je třeba upozornit na to. Takže ty rozlišení, která vypracoval *Brentano* v té psychologii, tak ty by měly být získány metodou vnitřního vnímání, tak to říká tak jestli to je totožný s reflexí, to zase nevím, nevím, nevím.

Jiný hlas: O té reflexi pak mluví *Husserl*...

Hejdánek: *Husserl* tam mluví o té reflexi, no. A jak to zas, jestli *Brentano* používá reflexi, to teď nedovedu z paměti rychle říct.

Jiný hlas: Možná, já jsem se chtěl zeptat na ten problém s tím, že *fundament* všech věcí, *fundamentum*, je, že všechny jsou něco. Jestli by se nedalo věnovat tomuto problému tím, že se řekne, že on *fundament* něčeho stává se teprve díky tomu psychickému aktu. To znamená, že to, že je ten *fundament* něco, není ta podobnost, ale je to to spojení.

Hejdánek: Že by jako nějak zároveň vznikalo to spojení a to něco, že?

Jiný hlas: A to něco by bylo... to spojení by se projevilo tím, že by všechny ty *fundamenty* byly něco. Ne, že by byly ty *fundamenty* něco ještě před tím psychickým aktem. Takže tím bysme se vyhnuli té podobnosti do jisté míry.

Hejdánek: Ještě si to musíme nějak víc rozebrat, to úplně nevidím. Ale jednu věc musím předeslat. Když já teď tady ty předměty na tom stole si takzvaně zredukuji na ta něco, to musím nějak udělat, odhlédnout, tak to ještě by pořád nemělo být, podle *Husserla*, to je ten problém s tou podobností, tak by tohle podle *Husserla* nemělo stačit pro vytvoření toho souhrnu.

To je zajímavé. Protože on připouští souhrny na základě podobnosti, třeba. Je možné takové souhrny mít. Ale ty, co jsme si uváděli, ty extrémní příklady, tak ty tou podobností nevyložíme. A teď vzniká ta paradoxní situace, že my je zredukuje, ty odlišné věci na ty něca. A teď by mohl někdo říct, no tak teď už nám stačí ta operace, kterou on připouští pro jiné věci, totiž pro podobnosti, jako obsahovou, a není potřeba to shrnovat. A možná, že opravdu by tohleto, tenhle návrh, ten paradox trochu řešil. Je jasné, co myslím? Když si to zredukuje na ty něca, tak řeknu, no tak teď už to nemusím, teď už nemusím reflektovat na ten akt. Teď už mi stačí ta jejich podobnost, že jsou něco. A teď tady slyšíme návrh, kterému sice ještě v detailech nerozumím, ale který možná by to nějak řešil. Musíme si k tomu asi říct ještě jednou, ale zdá se mi, že by ten návrh mohl jít cestou...

Jiný hlas: Já si myslím, že ta *relace* by spočívala v tom, že je zredukuje na ty něca. Ano.

Hejdánek: Ano, takhle nějak myslím, že by se to dalo říct. I že vlastně... Jak já provádím tu redukci? No, *de facto* vlastně také... tak teď bych opravil tu předchozí formulaci, zdá se, že by se to mělo říct možná lépe. Já vlastně to redukování těch konkrétních na to něco možná provádím tak, že reflektuji na jejich příslušnost k tomu prožívání, a pak by to něco z nich učinilo jaksi... ta *konkrétní* by se stala těmi něcy díky tomu, že bych si uvědomil, že ony, že všechny tyhle věci, co tady mám, patří k vědomí. Že jsou prožívané. Že by to něco znamenalo být prožívané.

Takže už by se tedy to něco potom v tomto smyslu získávalo také tou reflexí, což by bylo jistě elegantnější řešení.

Jiný hlas: To by bylo to řešení, o kterém jsme mluvili předtím. Já v tom prostě vidím takovou velikou příbuznost nebo blízkost toho problému, že když se něco v závorce, co ještě není něco, má stát tím něčem v závorce, takže už to je jakýsi soubor, už to vlastně sbírám. Ovšem soubor ten nejjednodušší, totiž, že je to to jedno.

Hejdánek: Tak by se to mohlo za chvíli končit asi, tak už ne? Tak máme tady novou teorii, možná, že... já to tolik neovládám, tyhle ty *husserlovy* věci, tak ta by mohla... takovýto návrh, že se k tomu vyjádřit.

Takovou nuanci do toho chci vnést ještě zase v tom stylu, co jsem tady pořád zdůrazňoval. Jak dospíváme, jak provádíme redukci *konkrétní* na něco? No, někdo by řekl, tak budu odhlížet od všech jeho charakteristik, budu ubírat barvu a já nevím co takhle. Možná, že to jde rychleji, a tak se to asi taky spíš dělá. Že to prožívání, víme, co myslím, to prožívání, ty předměty, objekty, že si uvědomím, že ne že ještě rovnou teď všechny, ale že tento je prostě prožívaný, že je prožívaný předmět a tudíž, že není ničím, poněvadž prožívání vždycky něčeho. Takhle by se to dalo elegantně... já teď už vidím v té reflexi jenom tenhle základní vztah: prožívání něčeho. A já tady něco prožívám. Tudíž je to něco.

A i tohleto vedle, to je také prožívání, to je také prožívané, tudíž je něco.

Jiný hlas: A po obratu k něčemu, to znamená, že už to prožívané je to sbírání...

Hejdánek: No, to právě chci udělat tu nuanci. Zatím mám tady jako jedno, jedno něco a i nějaké jiné. Jedno a druhé, jakoby ve smyslu jedno a druhé. To není právě ten problém s tím jedno, jako jedno, druhé, a tak to je strašně složité. Tak prostě dvě, mám tady dvě, v uvozovkách dvě, nevím, že jsou dvě. Takže jsem reflexí na to, vycházím prostě teď z toho nejzákladnějšího faktu, že prožívám-li, prožívám něco. No a teď vidím to, nic jiného mě teď na tom nezajímá než tahle charakteristika, že to prožívání je něco, mám tady něco. Mám tady jiné něco. Ale to by nemělo podle *Husserla* ještě stačit na vytvoření toho souhrnu. Já teď musím... to bych měl třeba jedno po druhém nebo obě najednou... já teď musím ještě jako... teď teprve jdu k tomu souhrnu. Já je musím vzít obě jako patřící k jednomu prožívání. Ne, jak jsem to předtím líčil, třeba, že konstatuji, že toto je něco, poněvadž ho prožívám, a toto je také, že jsou to třeba dva zážitky po sobě nebo vedle sebe. Já je musím přímo k tomu vztáhnout. A to se vyjadřuje tím slovem jako. Že nestačí, že je mám spolu takzvané v prostoru vedle sebe. Já je musím vzít jako spolu. No a teď vzhledem k čemu spolu? K jakému jedno? No k jednotnému zážitku.

Jiný hlas: A potom musím vzít všechny ty komponenty...

Hejdánek: A potom to jedno něco musíš vzít jenom jako něco. To znamená jediný... No, ale není to souhrn. Není to souhrn, je to získáno teda reflexí... No tak to by snad nebyl pak souhrn, když bude mít jenom jeden... ne. No jo, ale... ano, to... ano... už by byl souhrn a nebyl tam nic... dobře... co by pak bylo v tom psychickém smyslu... nic... no to jsem tady říkal, že by to byl jeden z těch prvků té... jsem tady říkal, že... ničeho... Jinak tenhle výklad, jak poznamenáváš, ty množiny, tak to matematikům, když to poslouchají, tak se zdá jako že to je vlastně velice inspirováno tím vývojem matematiky na konci 19. století a že vlastně původ čísla možná ve skutečnosti je jiný, že tohle už je prostě ovlivněno tím množinovým anebo já nevím jakým všelijakým počtem, že on vlastně vykládá už prostě určitý, určitý typ čísla, jako nebo v určitém pohledu. A že možná... prostě dlouze jsem se bavil s některými o tom, kteří právě tu podobnost třeba, tady mám dva ty hrnečky, považovali zcela za regulérní, za regulérní jaksi počátek dvojky, nějaké dvojitosti. Takže to jenom poznamenávám, že jsi zmínil tu... ale tím spíš by se teda mělo odpovědět na to, co říkáš i s tím, že ten souhrn o té nule a jedné, to nevím teda, to by na tu...

Jiný hlas: včetně té včas-, důrazněji řečeno, jako v určitou přítomnost už v tom prožívání. Tak to by bylo potom, když by to bylo jedno, tak by to, co jsem předtím popsal jako dva akty nebo dvě, nejdřív o té *redukci* a pak to vzít dohromady jako k jednomu patřící, tak to bych teď musel oboje udělat s tím jedním *elementem*. Když bych tam neudělal to druhé, to jako, tak to nebudu mít jako jedno, nýbrž jenom něco. Totiž, já myslím, že to jedno je nějak jako pozdější, že něco je protějškem nic, a jedno je až nějak jako pozdější nebo objeví se až později v nějak... neříkám *geneticky*, ale třeba i v té *reflexi*. Že prvotní zkušenost je, že mám před sebou něco a jedno to je, jak říkáš, později.

Protože jedno můžeš chápat jako protějšek jiného. Jedno a jiné. Pak můžeš mít jedno jako prvek řady, ve

smyslu početní řady. A říká se, že se počítá od tří, že prve mám jedno a druhé, to je takový protějšek, a když mám třetí, tak teprve začínám počítat. *Platón* rozpracoval tuhle myšlenku, ale nějak mě kdysi přesvědčila. Jako když mám... ne dvě. Jedno a druhé, jedno a jiné. Tak to ještě nejsou žádné počty. A když já nemám teď to druhé, tak možná nemám ani jedno. A co je protějškem toho něco? No tak nic, nebo... zdá se mi, že to trochu přichází později, no, ale...

--- (1983-11-28 Petr Rezek – Husserl I (2)_067Sez b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Já můžu provést soubor věcí, které jsou přede mnou, s něčím, co přede mnou vůbec není.

Hejdánek: Ano, jistě.

Jiný hlas: To znamená, a přede mnou myslíš jako co tady vidím? Já třeba tady vidím hrneček a udělám soubor s *Marsem*, s tím andělem třeba.

Hejdánek: No tak ten společný základ je, že to patří k vědomí. K vědomí.

Jiný hlas: Ale i když ten akt je vždy zaměřený na to, tak tady teď vystupují dva akty. Akt hrnečku a akt anděla.

Hejdánek: Pozor, akt je prožitek, tedy... to je ten předmět. Ten anděl je v obojí. Tak zážitek anděla, zážitek hrnečku.

Jiný hlas: Ano, hrnečku. A když to prožívám postupně, tady byste musel prožívat najednou. Mít nějakou vizi ještě současně v tom jednom aktu, že bych nějak...

Hejdánek: Proto asi říkáš, že musí jít postupně.

Jiný hlas: Je jasné potom, že musí následovat reflexe, aby došlo k tomu souboru. Ale není už reflexí to, že se zaměřuju na ten hrneček a na toho anděla?

Hejdánek: No v jakém smyslu? Chceš dát dohromady, nebo?

Jiný hlas: Ne, ne, že jsou sami.

Hejdánek: No tak v jakém smyslu, já nevím, jak to myslíš, v jakém smyslu teda?

Pokud třeba tou reflexí myslíš, že vím o tom, že prožívám, tak to zřejmě není ta reflexe, o které se tady mluví. To my vždycky prožíváme podle *Brentana*, ale až když to uchopuju jako, že to prožívám a spojuju to k tomu, tak nastává ta pravá reflexe. Tohle je jenom doprovodné vědomí, že vím, že...

Jiný hlas: Já ještě před tím souborem musím provést reflexi na to jedno. Na to něco. To jsme tady říkali, to jsou ty dva akty. Redukce na něco a druhý pak ty něco dát dohromady. Ale když ještě to nedělám z tohoto něco, když mám před sebou ten hrneček, tak nemusím reflektovat. Nebo musím vždycky reflektovat? Je potřeba vzít v úvahu, že i k tomu je potřeba.

Hejdánek: No ale v jakém smyslu? Když se probudím v osm ráno, tak to možná ani nestihnu reflektovat nebo jak to je. Jistěže bych mohl reflektovat o hrnečku, ale mohu se s hrnečkem nesetkat bez reflexe?

Jiný hlas: Když se anděl narodí, přejdeme k souboru. A uvidíme, co my víme o otcích nebo co my víme o malých dětech. Malé dítě zavře oči. Nevím, jestli vnímá světlo. Když se baterkou posvítí do očí, tak se mu stáhne zornice. Nevidí. Protože si nedá dohromady z toho chaosu, který před sebou má, si nedá dohromady nic. Žádné něco.

Já bych chtěl upozornit, že takovéhle problémy *Husserl* pak později v druhé polovině dvacátých let řešil velice elegantně, dalo by se říct, tím, že objevuje možnost takzvané pasivní syntézy, což souvisí s tou otázkou času také s těmi přednáškami, o kterých budeme mluvit. Některé věci se dělají bez našeho aktivního přičinění. Vždyť já třeba ten samotný časový ráz našeho vědomí... já nemusím vynakládat své úsilí a tedy reflektovat na to. Pokud by reflexe byla aktivní, můžeme se pak shodnout, že zrovna to máte na mysli, tu pasivní aktivitu, o které *Husserl* mluví. Já nemusím v každém okamžiku reflektovat na to, jestli to slovo, které jsem právě řekl nebo to, co jsem právě zaslechl, patří k tomu mému, co teď říkám a co chci říct. O tohle se, pokud reflexe znamená aktivitu a zaměření výslovné, nestarám vždy. To se mi spojuje samo.

A teď *Husserl* analyzuje tyhle pasivní aktivity, o co se nestarám, tak tohle jde přímo pak studovat. Tyhle výkony uvidíte v analýzách času, které se dají napadnout, ale přece jenom jsou objevené. Zase se něco nového naskýtá. Jako když někdo hraje na klavír, už si vůbec neuvědomuje, kam který prst má dávat,

soustředí se na jiné věci. Ale musel se to naučit. Je otázka, jestli třeba časové vědomí, jestli se to učíme. Někteří tvrdí, že ano, že dítě nemá ponětí o čase v širokém slova smyslu, ale jestli žije v takovém okamžiku, že jeden je oddělený od druhého a že tady není vůbec...

Hejdánek: Oddělené, to samozřejmě můžeme oddělovat jenom my.

Jiný hlas: Právě že to není oddělené, tak to podle něho je zajištěno jakýmsi pasivním fungováním vědomí nebo subjektivity. Možná že ta otázka, která zde byla položena, tak skutečně je potřeba velice mnoho k tomu, abych se setkal s tím hrnečkem před sebou. Ale touto otázkou se *Husserl* ještě zatím tady nezabývá. Na to by neuměl odpovědět na tu námitku tak formulovanou v tomto stádiu.

Ale to je právě velmi zajímavé, tyhle jeho úvahy o vytvoření pole, časového pole, prostoru, jak se setkáváme s fyzickou věcí jako s trojrozměrnou věcí. Co to všechno předpokládá. Že to předpokládá tisíc věcí, třeba i zvláštní druh tělesného prožívání našeho. O tom zas příště. Tak to jsem vám chtěl na začátek naznačit, že ty otázky s tím časem musí být vždycky jednou z dílčích odpovědí na dotazy, co všechno je potřeba k tomu, abychom se setkali s hrnečkem. Tak to pak má vždycky první odpověď ve všech těchto fázích, že musí tady být nějaké časové souvislosti, které zajišťují, že ten hrneček vidím v tomhle okamžiku a v dalším, že je to též hrneček. Vždyť to prožívání, ten problém, co jsem na začátku formuloval, vždyť už je jiné a jak to? Já nemusím reflektovat na to, abych se nějak snažil k tomu aktivně přispět. Tohle se děje samo. A to je tématem těch přednášek mimo jiné.

A zase to začíná tím, že se ty přednášky vrací k *Brentanovi*, zase už u něho vidíte ten objev nějak nakousnutý. To, co vám tady vykládám o *Brentanovi*, tak to se tam pak objeví. Jinak v tom, co jsme dnes probírali, tak jsou strašné problémy, kterým jsem se vyhnul. Jeden z nich jste pojmenovali: co je vlastně předmět, který v té reflexi, když se shrnou, co to vlastně je? Na to jsou dvě odpovědi. Pak je ten další spis *Philosophie der Arithmetik*, tam je o tom víc. Jsou spory o to, jestli to je číslo a jestli to číslo právě má, jestli je poznamenáno tím psychickým, kterým pomíjím, jestli to je psychologický výklad anebo jestli už se tady ustavuje to číslo jako něco ideálního. To je velký problém, na to bych se musel speciálně připravit. Já sám jsem se klonil jeden čas k jednomu názoru, podruhé k druhému, takže to nemám jasné. To vás chci jen upozornit.

Hejdánek: Jo? Že se do určité míry dá tohleto období, ve kterém jsou ty dva matematické spisy, to znamená zkoumání psychologickou metodou těch matematických problémů, tak ty že se dají v určitém smyslu určitě poznačit pak jako za překonané. *Husserl* pak vlastně provedl sebekritiku, jak někteří tvrdí. Tak to jsou ovšem trochu obtížnější otázky a já mířím k tomu, o tom čase, co je potřeba vědět. Je potřeba vědět, že je tady tenhle základní nějaký objev *Brentanův*, ten že má tuhle podobu, že se dá tak a tak aplikovat, no a bude to tak provedeno pak i v těch přednáškách o čase. Takže...